

upućuju njihove brojne opaske u uvodnom tekstu.

Josip Ivanović

SPIISI DUBROVAČKE KANCELARIJE. Knjiga IV. Prepisao i pripremio dr. Josip Lučić. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 1993. Str. 406.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti je 1951. godine počela objavljivati dubrovačke notarske knjige 13. stoljeća. Pojedini dokumenti bili su već ranije tiskani, u *Diplomatičkom zborniku*, sv. VI, i zasebnim izdanjima (*Kancelariski i notarski spisi 1278-1301*, Beograd 1932. i Nekoliko dubrovačkih listina iz XII i XIII stolecja, *Glasnik zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine XLIII*, 1932, 2.) koja je priredio urednik prve knjige *Spisa*, G. Čremošnik. Druga i treća knjiga izišle su nakon dulje stanke (1984. i 1988.) u izdanju Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i HAZU. Tekst izvornika je prepisao i priredio dr. Josip Lučić.

Četvrtom knjigom ovaj je posao, kako je najavljen u predgovoru prve knjige, priveden kraju. U četiri sveska objavljene su sve sačuvane notarske knjige dubrovačkog arhiva iz 13. stoljeća: *Praecepta*

rectoris I-II, Debita notariae I, Testamenta I, prvi dio *Testamenta II* i *Diversa cancellariae I-III*, koje djelomice pokrivaju razdoblje od 1278. do 1301. godine (za razdoblje između 1286. i 1295. godine nije sačuvano ništa). Iako imaju različite nazive, sve navedene knjige sličnog su sadržaja i namjene: sadrže zabilješke o poslovima koje su građani sklapali jedni s drugima, sa strancima, ili pak očitovanja njihove volje u svezi s njihovom imovinom i sl. Najvećim dijelom to su priznanice na posuđeni novac, zadužnice, ugovori o trgovačkim društvima, kupoprodajni ugovori, ugovori o služenju, presude i sl. Jedino su oporuke izdvojene u *Testamenta II*, ali ih ima u manjem broju i u drugim knjigama, dok *Testamenta I* pored oporuka sadrže i sudske odluke. U tim odstupanjima mogu se vidjeti i različite predodžbe pojedinih notara.

U ovoj knjizi objavljena su *Praecepta rectoris II* i *Testamenta II do 1301*. "prisegnutog općinskog notara" Andrije Beneše, koji je, kako navodi priređivač, pomagao službenim općinskim notarima. On je tu dužnost obavljao od 1293-1324. godine. Iz prve dvije godine nema sačuvanih zapisa osim dviju oporuka iz 1294, a *Praecepta* počinju tek od 1299. Zapisi su unošeni kronološki, ali u *Testamenta* prilično nedosljedno. *Praecepta* pokazuju daleko veću brižljivost i redovitost bilježenja predmeta.

Neuredan Benešin rukopis i izbljedjelost crnila koja je prema procjeni priređivača tolika da rukopis uskoro neće biti čitljiv, uzrok su mnogih praznina i nerazri-

ješenih mjesta u objavljenom tekstu, ali ipak ne u tolikoj mjeri da bi opravdali izrečenu procjenu. Kao i u ranijim knjigama, pojedini predmeti su istaknuti rednim brojem i kratkom naznakom. Ponekad je to samo navod o vrsti predmeta ili isprave (zadužnica, trgovačko društvo i dr.), ponekad se navodi i predmet na koji se zapis odnosi. Krajnja sažetost tih naznaka bitno se odrazila i na njihovu informativnost. Pored tih dodataka, u latinski tekst su još ubačene i kritičke primjedbe, najčešće u obliku upitnika iza sporne riječi ili komentara i nadopuna stavljenih u zagrade. S obzirom na deklariranu nečitljivost rukopisa ovakvi su komentari prilično rijetki.

Kao primjer moguće iskoristivosti objavljenog gradiva u kratkom je uvodu istaknuto nekoliko područja. Osobito je naglašena raznovrsnost i opseg onomastičkog materijala, ne samo zbog vremena iz kojeg zapisi potječu, odnosno vidljivih promjena u oblicima imena, nego i osobitog načina na koji odražava socijalnu strukturu i odnose. Notarske knjige potvrđuju i "visok stupanj robnovčane privrede u Dubrovniku vezane u prvom redu uz posredničku trgovinu i obrt". U tom smislu nudi se zaključak da je gospodarska djelatnost u Dubrovniku "ravna najrazvijenijim gradskim komunama na obim jadranskim obalama i čitavog Sredozemlja", vjerojatno najvećim dijelom utemeljen na ocjeni samih registriranih oblika privređivanja. Nadalje, značajno je svjedočanstvo koje notarske knjige pružaju o svakodnevnom životu, kako u korištenju materijalnih

proizvoda, tako i u stanju pismenosti, kulture i duhovnog života uopće. Upućujući tako na raznorodne pojave i činjenice koje su ostavile traga u notarskim knjigama, bez posebnog isticanja neke od njih, priređivač ih predstavlja kao zbirno svjedočanstvo o oblicima materijalnog i duhovnog života u Dubrovniku krajem 13. stoljeća, a nenametljivim ocjenama ističe potrebu naknadnih prosudbi značenja i vrijednosti objavljenog gradiva, utemeljenih na istraživanju i obradi dostupnih izvora.

Jozo Ivanović

RUGGERIO GIUSEPPE BOSCOVICH. LETTERE PER UNA STORIA DELLA SCIENZA (1763-1786). Accademia Nazionale delle scienze detta dei XL. Roma 1991. Str. 396.

Nedvojbeno je korespondencija nekog znanstvenika važna za upoznavanje njegova znanstvenog profila, kao i drugih crta njegove osobe. Životopisi često ne daju uvid u intimniju stranu osobe, a to se može dobro vidjeti iz pisama.

Boškovićeva je korespondencija iznimno važna sa znanstvenog stajališta, ali i kao izvor za proučavanje društvenih, političkih, crkvenih, kulturnih, znanstvenih i drugih prilika njegova doba, te konačno za osvjetljavanje same Boškovićeve osobe. Ako je on putem pisama održavao veze s mnogim poznatim i utjecajnim